

Nerdžis Čaplja

DŽELALUDIN RUMIJEVA POETIKA KAO SIMBOLIČKI OKVIR POUČAVANJA MORALNIM PRINCIPIMA

Sažetak

U ovom radu ću se osvrnuti na posebnost „ljubljenja mudrosti“ u Dželaludin Rumijevoj poetici i njenom specifičnom kulturološkom efektu preko kojeg je moguće poučavati sve uzrasne skupine moralnim principima i lakšem „snalaženju kroz život“. Rad će se bazirati na predstavljanju rubaija, hikaja i njihovih odlika iz Rumijevih knjiga: Sufijski put ljubavi, Mesnevije I, II i III, Kazivanja iz Mesnevije i iz romana pisanog na osnovu ovih djela - Četrdeset pravila ljubavi (Elif Shafak). Ideja rada je predstaviti univerzalne vrijednosti Rumijeve poetike nastale prije gotovo osam stoljeća i njihovog potencijala za primjenu u današnjem vremenu. Također, rad diskutira i potencijal simboličkog okvira primjenjenog u ovim djelima, a koji možemo nazvati „jezikom ljubavi“.

Ključne riječi: Dželaludin Rumi Mevlana; Mesnevija; filozofija; psihologivstika; etika

Uvod

Za Dželaludin Mevlana Rumijevu poeziju kažemo da obiluje izuzetno profinjenom vrstom nadahnuća koja je krojena u formi priča ili kazivanja, tako opisujući konkretna i izdvojena iskustva. Forma priče omogućava lakoću shvatanja i usvajanja značenja koja se predstavljaju. Priče se gotovo uvijek, po pravilu, finaliziraju u nekom općem, odnosno univerzalnom zaključku. Zaključci na kraju Rumijevih priča u djelima Mesnevija I, II, III, Kazivanja iz Mesnevije i 40 pravila ljubavi konsoliduju obilje savjeta i uputa za preodgajanje vlastitog bića, odnosno, ona sadrže neke temeljne moralne principe. Ispunjavanje moralnih principa prema sufijskoj filozofiji i gnozi su osnovni stepen na putu samospoznaje, a samim time i spoznaje Boga, ili onog Jednoga. U osnovi Rumijeve filozofije leži ljubav kao osnovni motiv i pokretač svega oko nas i unutar nas. Moralni principi vode na put mudrosti čiji je kranji ishod samospoznaja, pa prema tome govorimo i o „ljubljenju mudrosti“, tj. posebnoj formi filozofije iskazane u Rumijevoj poetici. Cilj rada je ukazati na potencijal simboličkog okvira Rumijeve poezije u savremenom dobu radi jednostavnijeg snalaženja kroz život. Rumijeva poezija koja predstavlja „ljubav“ kao osnovni motiv i pokretač svega u univerzumu je čin ljubljenje mudrosti kao i mogućnosti čovječije samospoznaje i samim time i spoznaje Boga. Rad će dodatno diskutirati poimanju jezika i govora koji se koristi u Rumijevim djelima, kao i o uticaju, odnosno, moći jezika kao govorne discipline. Za navedeno raščlanjivanje ćemo dodatno ukazati na vezu između istočnjačke i zapadnjačke teorije i filozofije koja se može koristiti u međuođnosu za radi nadopune i kreiranja novih znanja u pogledu razumijevanja mogućnosti samospoznaje.

Simbolički okvir Rumijeve poezije

Rumijeva poezija je satkana u formi priča ili kazivanja koje same po sebi olakšavaju mogućnost razumijevanja onoga što se želi prenijeti. To se i govori u samoj poeziji, već na početku prvog dijela Mesneviye u kojoj stoji „Slušaj ovaj naj, šta priča, kazuje, Na rastanku on se žali, tuguje.“ (Rumi, 1996:5) Ona prenose priče i značenja o jedinstvenim životnim iskustvima koje se okončavaju u formi univerzalnih zaključaka koju svaki čovjek može da razumije i primjeni u ličnom životu. Rumijeva poezija potpada pod gnozu sufizma koji se poučava uz priče, anegdote, metaforu, muziku, ples i sl., a glavni cilj joj je samospoznaja.

„Sufizam zbunjuje učene ljude jer nije u skladu sa strogim kanonima racionalnog znanja, nije logičan“. Racionalno znanje pripada racionalno-logičkom diskursu, dok sufijsko pripada tzv. duhovnom, mudrosnom, domeni sofije, a to su dvije različite razine/diskursa, pa otud nerazumijevanje. Pojedinci koji krenu putem traženja spoznaje Istine, u početku su zbunjeni, jer puno toga nije u skladu sa zakonima dotada poznate logike.“¹ (Ivezić, 2013:193)

Postoje četiri nivoa prakse i razumijevanja u sufizmu² i odnose se na šerijat, tarikatu (duhovni put), hakikat (istina) i marifet (spoznaja, gnoza). Prvi od navedenih govori o tome da je svaki početak ispravnog puta ustvari ispravno življenje koje je u skladu sa Božijom/ Višom/ Jednom/ Univerzalnom mudrošću. Šerijat je osnova za ostala tri stepena i u prijevodu on se zasniva na moralnim principima.

Da bi se poezija prenijela neophodno je služenje jezikom koji je osnovni preduvjet mišljenja. Govor je pri tome, kao krajnji ishod upotrebe jezika, sužena forma mišljenja. Svi jezici su prema Fridrihu Maksu Mileru³ potekli od jednog jezika, jezika Arijevaca od kojih je nastalo sve ono najbolje u zapadnoj civilizaciji. Miler je sanskrit smatrao primordijalnim jezikom drevnih i plemenitih ljudi koji su bili „pjesnici jezika“. Moć jezika je bila apsolutna, te je u kulturnom kontekstu predstavljao vjeran odraz stvarnosti. Sve ljudske aktivnosti proističu od jezika, a jezik istovremeno utiče na njih. Miler spominje i mitove kao „bolesti jezika“ koje nastaju iz nemogućnosti ljudi da poniru u vlastite emocije onda kada žele da govore o prirodi i njenim silama. Obzirom da samim jezikom, odnosno svakodnevnim govorom nije moguće iskazati cjelokupno mišljenje, onda je to umnogome olakšano preko umjetnosti, tj. preko poezije. Neki filozofi, poput Hegela smatraju poeziju za najvišu formu umjetnosti, te istu dijele na epsku, lirsku i dramsku. U tom smislu Rumijeva poezija prema svome karakteru zauzima mjesto one „najviše“, tj. ona je dramska čiji se karakter iskazuje preko udruživanja objektivnosti epa sa subjektivnim principom lirike. Hegel naglašava važnost djelovanja kao glavne karakteristika individue, te se smatra da se čovjek u potpunosti može ostvariti samo preko djelovanja. Autorica Ivezić (2013:201) to bolje objašnjava preko sufijskog pojašnjenja: „Kad ideja odjene ruho poezije, ona vrši veći uticaj!“

„...i to je zato što poezija omogućava iskorak iz područja racionalnog, izlazi „izvan“ uma, što je opet neophodno, jer se um ne može objašnjavati umom samim, dakle, ne

¹Ivezić, V. (2013). „Poetska riječ – medij sufijske gnoze“, In Media Res – časopis filozofije medija. Zagreb: Centar za filozofiju medija i mediološka istraživanja. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=169408 (stranici pristupljeno 23. januara 2018.)

² Sufizam – smatra se da je to arapski naziv za „čistotu“ u smislu nečega što je prosijano, kao žito prosijano od pljeva. Doslovan prijevod bi bio „Onaj koji je izabran kao blizak prijatelj.“

³ Bošković, A. (2010). Kratak uvod u antropologiju. Banja Luka: Službeni glasnik, 35-48 str.

može se sve racionalno objašnjavati, nego se treba raz-umjeti (osloboditi okova uma; to je svrha primjerice i – paradoksa).“ (Ivezić, 2013:201)

Djelovanje je to koje dolazi do savršene jasnoće u duhovnom izražaju, tj. govoru. Evidentno je da u klasičnoj grčkoj tragediji pojedinca na djelovanje uvijek potiče neki etički princip ili patos. Simbolički okvir Rumijeve poezije se upravo prikazuje u formi kazivanja i pripovijedanja čime je olakšano suštinsko razumijevanje potrebno za vođenje ka putu do (samo)spoznaje. Put vođenja se formira preko učenja, tj. prenošenja znanja od učitelja na učenika/učenikov duh. Mudrost navedene forme možemo uvidjeti u savremenom dobu pri čemu se naglašava u npr. TED Talks⁴ da je suština efikasnog prezentiranja znanja predstavljanje istog preko „pričanja priča“ koje se slikovito mogu zamisliti, te se u isto inkorporirati značenja iz vlastitih iskustava. Neophodno je da postoji jedna ideja koja se prenosi, a istu je potrebno potkrijepiti sa nekoliko primjera koji ideju sagledavaju iz različitih uglova.⁵ Međutim, podsjetimo se da je Rumijeva poezija nastala između 13 i 14 stoljeća, dakle ova mudrost o formi preko koje se vrši prenošenja znanja je nastala mnogo prije postojanja TED Talks čija su znanja obično potkrijepljena metodološkim naučnim spoznajama iz različitih naučnih oblasti (u ovom smislu možemo govoriti o psihologiji). Poezija je u ovom smislu sredstvo preko koje se prenosi znanje, tj. ideja o Uzvišenom, Jednom kroz formu ljubavi a čiji je krajnji cilj samospoznaja čovjeka preko koje se ostvaruje i spoznaja Nadnaravnog bića/Boga.

Ljubav kao osnovni motiv Rumijeve poezije

Rumijeve poezije se očituje preko reprezentiranja uzvišene ljubavi protkane u svemu oko nas i unutar nas. U poeziji Rumija postoji visoka zastupljenost riječi Bog, ljubav, dosezanje, duša, čovjek, srce i svijet. Kako Rumi u Mesnevi kaže: „...ljubav (aşk) je instrument (kvadrantum) Božijih tajni.“ (Rumi, 1996a:12:110)

Navedeno jednim dijelom govori o karakteru Rumijevih dijela, kao i o tome da se propagira ljubav između Stvoritelja i čovjeka, a ne mržnja, strah ili neka vrsta primoravanja. Poznato je da roditelj ne želi zlo svome djetetu, jer ga voli, pa tako se opisuje u ovim Rumijevim djelima odnos između Stvoritelja i čovjeka. Za sufijski put obično se kaže da je to put ljubavi, ili da je Boga jedino moguće spoznati putem ljubavi. Osim toga, ljudima je privlačno kada se govori o lijepim stvarima i prema popularnoj psihologiji „misliti lijepo“ znači „govoriti lijepo“, a „govoriti lijepo“ znači da će ti se u životu i „dogadati lijepo“. Odnosno govori se o zakonu privlačenja onoga što je pozitivno posredstvom pozitivnog mišljenja.⁶

Da bi nastala poezija, mnogobrojni autori i psiholozi smatraju da je potrebno da dođe do procesa iluminacije ili „aha“ doživljaj koji je usko vezan sa stvaralačkim načinom mišljenja. Stvaralački način mišljenja prema autoru knjige Vid Pečjaka⁷, *Psihologija saznavanja*, (Pečjak, 1981:330) se definiše kao ono kod kojeg je rezultat našeg mišljenja nešto novo, tj. nešto što smo otkrili (inovativno), tj. ono je produktivno, te se može nazvati stvaralačkim samo ukoliko je društveno priznato. Ono posjeduje svoje faze: priprema, inkubacija, iluminacija i verifikacija.

⁴ Nevladina, neprofitna organizacija osnovana u cilju širenja ideja, u kratkoj formi, moćnih javnih nastupa.

⁵Anderson, C. (2016). *TED's secret to great public speaking*, video snimak, TED Studio. https://www.ted.com/talks/chris_anderson_teds_secret_to_great_public_speaking?referrer=playlist-before_public_speaking#t-315547, (stranici pristupljeno 5.03.2018.)

⁶ Byrne, Rhonda (2007): *Tajna*, VBZ, Zagreb. – Ova knjiga govori o moći pozitivnog mišljenja.

⁷ Pečjak, V. (1981). *Psihologija saznavanja*. Sarajevo: Svjetlost

Maslow u svojim radovima bilježi kako je stvaralaštvo upravo usko vezano za našu samoaktualizaciju, odnosno prema Sufizmu, kako se navodi u tekstu novinara Seada Begovića⁸: „odlazak iz stvarnog svijeta punog grešaka i priprema duše za katarzu iz svijeta čula, kulminirajući u iluminaciju i gnozu te ispravljanje duše koja stalno griješi.“ () Ili, kako još bolje opisuje Edin Kukavica u svojoj knjizi Hamzeviye, a navedeno je u istom tekstu Seada Begovića: „Svako biće posjeduje tajnu, koja je svejednako opća i samo njegova, te uživa u blagoslovljenim visinama i dubinama Njegove blizine, odnosno, posjeduje potencijalitet da realizira sebe kao „al-nisan al kamil“⁹. Stvaralački način mišljenja, za razliku od stava psihologa Sigmund Frojda prema kome se ono vezuje sa sublimacijom seksualnih nagona¹⁰, prema Islamskom učenju se vezuje za nadahnuće od Višeg bića, Kreatora odnosno od samog Boga. Pa tako autor Hamza Ridžal u tekstu *Skice za portret čovjeka u psihoanalizi i tesavvufu*¹¹ opisuje vezu između psihoanalize i tesavvufa pri tome ukazujući na psihoanalitičko (Frojdova i Lakanovo) teoretisanje o postojanju ida, ega i superega i tesavvufsko teoretisanje (kao npr. Ibn Arebijevu) o podjeli čovjeka. Prema tome tesavvuf čovjeka dijeli na ruh (duh), nefis (dušu), akl (um) i hiss (razum). Svi sufijski učenjaci se usaglašavaju oko postojanja četiri osnovna razvojna stepena nefsa (duše) – duša sklona zlu, duša koja samu sebe kori, nadahnuta duša i smirena duša. Prva veza o kojoj autor govori jeste potpuna veza između prvog stepena nefsa (duše) - duše sklone zlu (nefsi emmare) i ida u psihoanalizi. I jedno i drugo karakteriše nespupatana sebičnost, prohtijevnost, koja teži ka dominaciji i kontroli, nesvjesnost, nemoralnost i sl. Drugi i treći stepen duše tek djelimično može povezati sa idom u psihoanalizi. Dok se tek na četvrtom stepenu razvijenosti duše (nefsi mutmeinna) govori o potpunoj pokornosti duše čime iščezavaju niski prohtijevi, te je ostvarena samospoznaja čovjeka. Druga veza o kojoj se u tekstu govori jeste između ega i razuma (his), pa tako autor navodi: „I kao što ego, prema Frojdu, balansira potrebe ida i mogućnosti njihove realizacije, tako i razum, prema sufijskom učenju, nastoji opravdati potrebe nefsa.“ (Ridžal, 2018.) Superego se djelimično, prema mišljenju autora poklapa sa čovječijim duhom (ruh): „Prema Frojdu, superego teži moralnom savršenstvu. S druge strane, Gazali ističe da ruh teži moralnom savršenstvu svoga nefsa, a on je sam po sebi savršena supstancija.“ (Ridžal, 2018.) Pri tome se ukazuje na djelimično poklapanje jer se prema tesavvufskom stavu ukazuje da je kod podjele na duh nemoguć vanjski uticaj na isti, kao što je slučaj kod superega.

Navedeno ukazuje na postojeće sličnosti i razlike između istočnjačkog i zapadnjačkog poimanja i teoretisanja „ljubavi“ i njenog uticaja (moći) preko kojih se ostvaruje Rumijeva poetika.

“Ljubljenje mudrosti” u Rumijevoj poeziji

Jezik ljubavi je taj koji predstavlja osnovni motiv i osnovni simbolički okvir posredovan preko Rumijeve poetike. Ona nas preko svog sadržaja poučava i upućuje da budemo bolji ljudi.

⁸Begović. S. (2013). “Mersad Berber - Ostaje samo autentični ljudski krik“, *Behar - Časopis za kulturu i društvena pitanja*.

⁹Osoba koja je dosegla perfekciju same sebe. U Islamskoj teologiji je to stvar od velikog značaja, kako se navodi u jednoj izreci „Ko spozna sebe, spoznat će i svog Gospodara“. Te se samim time govori o značaju samorealizacije.

¹⁰Navodi se primjer slikara-umjetnika u djelu Psihoanaliza

¹¹Ridžal, H. (2018). „Skice za portret čovjeka u psihoanalizi i tesavvufu“, Algoritam – savremena islamska misao i kultura. <http://algoritam.net/2018/01/11/skice-za-portret-čovjeka-u-psihoanalizi-i-tesavvufu/> (stranici pristupljeno 11. januara 2018.)

I u tom smislu govorimo o etičkim odnosno moralnim principima koji se protežiraju kroz Rumijevu poeziju za radi samospoznaje. Tako Rumi govori u nekoliko navrata:

„Od Boga tražimo finoću i uljudnost
Ko je bez uljudnosti ostaće prikraćen od Božije dobrote
Neuljudni nije samo za sebe štetan,
On može upaliti varnicu koja će zapaliti cijeli svijet.“ (Rumi, 1996a, 10:78-79)
„Presjeci veze, budi slobodan!
Zlato i srebro, dokle ćeš biti rob?“ (Rumi, 1996a, 6:19)
„Sve što te zadesi od nevolja i briga, zato je,
Što nisi vodio računa o odgoju, i nisi bio bogobojazan.“ (Rumi, 1996a, 11:89)
„Zbog lijepog odgoja ovaj svemir pliva u svjetlu,
...Sunce se pomrači zbog neudljudnosti.“ (Rumi, 1996a, 11:92-93)

U ovom segmentu rada ćemo najviše govoriti o samim dijelovima iz Rumijeve poezije koje protežiraju univerzalne moralne principe iz kojih se mogu izvlačiti savjeti za svakodnevni život savremenog čovjeka. Pa tako npr. mudrost o korištenju vremena sada i ovdje, kao i prisustvo u sadašnjem trenutku možemo na određeni način da izvučemo iz slijedećih bejtova.

„Nahrani me jer ja sam gladan, i požuri,
Jer vrijeme je kao britka sablja (odgovorio je Husamuddin).
A nije u skladu sa propisima tarikata odgađati za sutra,
Jer sofija treba da je sin sadašnjeg vremena.
...ono što imaš ne ostavi na veresiju (kredit)...“ (Rumi, 1996b, 14:133-135)
„Pazi se i ne reci 'sutra', jer to će proći,
Jer ne znaš koliko će to trajati, pa da ti ne prođe sjetva.
...Zatvori usta, a otvori ruke ako su ti pune zlata,
Ne provodi škrtost koju tijelo zahtijeva, budi darežljiv.“ (Rumi, 1996b, 78:1269-1270)

U primjeru i praksi nailazimo na mnoge ljude, naročito mlade, koji su odviše entuzijastični, ili kako se kaže „puni su elana i života“. No, to često dovodi do toga da radi neposjedovanja znanja i mudrosti za ostvarenje životnih želja, nerijetko posustaju jer nisu znali pravilno da odmjere lične mogućnosti u tom trenutku. Navedeni bejtovi nam nešto više govore o savjetima pravilne mjere. Osim toga, isti možemo tumačiti i kao traženje sredine u svemu što činimo i želimo.

„Ti imaš želju, ali treba da imaš i mjeru,
Snopom slame ne može se podići planina.
Sunce daje svjetlo cijelom svijetu, ali,
Kada bi se malo više približilo, sve bi spržilo.“ (Rumi, 1996b:14:140-141)

Slijedeći bejt govori o mjeri u emocijama koje ukoliko se pravilno ne koriste, iskazuju i predstavljaju, onda mogu prouzrokovati probleme lične i međuljudske prirode. U tom smislu govorimo o nenasilnoj i konstruktivnoj komunikaciji sa drugima, kontrolisanju emocija i njihovom pravilnom kanalisanju.

„Kad u ljutnji vatru bacaš na srca (naroda), postaješ izvor paklene vatre!“ (Rumi, 2008: 250:3473)

Nerijetko, savremeni čovjek ima pobude ka lijepom u izgledu, što u izvjesnom smislu nije negativno. Međutim vizuelne umjetnosti, kao i sve druge nemaju isključivi cilj pobude divljenja radi divljenja, već radi promišljanja. Mesnevia nas u izvjesnom smislu upućuje da gledamo u sadržaj svega, da isto promišljamo i kritički sagledavamo. To možemo poimati kao etički

princip prema samom sebi za radi cilja mudrog življenja. U slijedećem bejtu se navodi i konsekvencija ukoliko „krenemo krivim stopama“ pri analiziranju svijeta i realnosti oko sebe.

„Voljenje zbog vanjskih lijepih crta i boje lica nije ljubav,

Na kraju, te nekadašnje privlačnosti postanu mane.“ (Rumi, 1996b:18:205)

Bitno je i navesti da prethodni primjer bejta možemo primijeniti na kontemplaciju različitih formi značenja, od ljubavi prema drugom čovjeku radi fizičkog izgleda, ljubavi prema nekom poslu radi izgleda sebe pred drugima, ljubavi prema nekim predmetima i sl. U tom smislu govorimo o višeznačnosti bejtova Rumijeve poetike, a samim time i karakteru univerzalnosti koji se odaje.

Kada govorimo o univerzalnosti, tu možemo pomenuti i univerzalnosti religija. Pa kako navode mnogobrojni sociolozi i antropolozi da su sve religije nastale ustvari od jedne religije. (pr. Maks Miler) Na isti fenomen ukazuje i Rumi u svojoj poetici, a koja je predstavljena u knjizi „40 pravila ljubavi“ autorice Elif Šafak.

„Uzvišenog, možeš prepoznati kroz sve i svakoga u univerzumu, jer On, Uzvišeni, nije Sebe ograničio samo na džamiju, crkvu ili sinagogu. Ali ako iz nekog razloga moraš znati gdje je On, potraži Ga i naći ćeš Ga u srcu onoga koji iskreno voli.“ (Shafak, 2013:42)

Značajno je i to da je Rumijeva poetika u bitnom smislu inspiracija i drugim autorima za pisanje njihovih djela, pa prema tome navodimo i primjer autorice Elif Šafak.

„Pokušaj ne protiviti se promjenama i preprekama koje ti se ispriječe na putu. Pusti da život protiče kroz tebe. I ne brini ako ti se učini da sve ide naopako. Zar misliš da znaš da je to što imaš bolje od onoga što dolazi?“ (Shafak, 2013:70)

Promjene su značajan dio života čemu se ne bi trebali protiviti za radi ličnog razvoja. Dakle, u tom smislu govorimo o mogućnostima promjena okruženja, posla, naučne djelatnosti kojom se bavimo i sl. Jer život nije vječan, a jedan je kao što je jedna mogućnost samospoznaje.

„Strpljivost nije trpljenje! Strpljivost je pouzdanje i povjerenje u dobar kraj. Ali, šta znači biti strpljiv? To znači ugledati trn i vidjeti ružu, znati da je noć, a vidjeti zoru. Sa druge strane, nestrpljivost je kratkovidnost, nemogućnost da se vidi kraj. Božiji zaljubljenici nikada nisu nestrpljivi, oni znaju da će doći vrijeme kada polumjesec postane puni mjesec.“ (Shafak, 2013:54)

Načela današnje psihologije ljude uče da su sposobni promijeniti svoj način razmišljanja te ga usmjeriti na optimistične, umjesto pesimistične predikcije i poimanja stvarnosti. To je upravo ovo: „...*ugledati trn a vidjeti ružu*...“ Mnogobrojne narodne poslovice nas uče vrlini koja se zove stpljivost, poput „Stprljen, spašen!“ ili „Jutro je pametnije od večeri“. Očigledno je da Rumijeva filozofija koja je prožeta kroz njegovu poeziju nas uči mudrostima i vrijednostima koje su potrebne svakoj ličnosti u životu i za njen individualni napredak.

„Istok, zapad, sjever, jug, gotovo da uopće nije ni važno. Ma gdje da si krenuo, pobrini se da svoje putovanje učiniš nutarnjim. Kada putuješ u sebi, putuješ cijelim svijetom. I dalje...“ (Shafak, 2013:61)

Čovječija mogućnost imaginacije i kontpelacije je bezgranična kao i sam univerzum. Nije lahko naučiti putovati u sebi, ali je mnogo bolje nego umrijeti kao prazna konzerva.

Zaključak – Samospoznaja kao temeljni cilj

Ime Dželuddin znači „veličanstvo vjere“, a počasni naziv Mevlana znači „naš učitelj“. Govorom ljubavi kojim se koristi u djelima, te preko kazivanja kao forme prenošenja ideja

Rumi nas poučava o mudrijem snalaženju kroz život. Ono što nam poručuje i moderna psihologija o moćima pozitivnog mišljenja i govora, davno nekad je poručivao Rumi posredstvom predstavljenog „govora ljubavi“. U središtu njegove mističke filozofije nalazi se poimanje da je čovjek stvaranjem odvojen od Boga i da na ovaj svijet i sva događanja, ljepote, darove, pojave treba gledati kao sredstvo za „povratak Bogu“. O tome Mevlana doslovno i govori u Mesnevidi: *Svako ko je ostavljen daleko od svog izvora čezne da se vrati vrijeme kada je bio jedno s njime!* (Azfal, 2006)¹² Ili, kako drugim riječima navodi Azfal Iqbal (2006), da je temelj cjelokupne egzistencije duhovni. Mevlanino djelo Mesnevija se upravo najviše bazira na čežnji za povratkom Temelju, Praizvoru, Prapočelu – Bogu. Prema tome možemo govoriti i o višim vrijednostima prema kojima čovjek može težiti u svim životnim oblastima što mu omogućava lakši put ka samospoznaji. Kroz rad smo ukazali i na povezanost između tesavvufske i psihoanalitičke škole mišljenja posredstvom koje smo naišli i na mogućnosti spajanja istočnjakog i zapadnjačkog znanja, odnosno filozofije radi boljeg razumijevanja čovjeka kao bića, čija je osnovna težnja samoaktualizacija i samospoznaja. Pri tome autor Ridžal (2018) smatra tesavvufsko poimanje čovjeka nešto složenijim shodno tome na kompleksnije određenje subjekta te korišteni retorički aparatorijum. Pri tome ukazuje na to da se tesavvuf ipak više bavi dinamičkom prirodom svih sastavnih odrednica čovjekove unutarnje stvarnosti, ne zanemarujući njihov međusobni odnos.

Literatura

1. Azfal, I. (2006). „Poruka Mesnevidije“, *Znakovi vremena*, vol. 9(34):66 str.
2. Anderson, C. (2016). *TED's secret to great public speaking*, video snimak, TED Studio. https://www.ted.com/talks/chris_anderson_teds_secret_to_great_public_speaking?referrer=playlist-before_public_speaking#t-315547, (stranici pristupljeno 5.03.2018.)
3. Begović, S. (2013). „Mersad Berber - Ostaje samo autentični ljudski krik“, *Behar - Časopis za kulturu i društvena pitanja*.
4. Beljan, M. (2015). „Hegelova podjela umjetnosti“, *Bilten studentskih radova iz filozofije*, vol 1 (1), <https://hrcak.srce.hr/183338> (stranici pristupljeno 4. Marta)
5. Bošković, A. (2010). *Kratak uvod u antropologiju*. Banja Luka: Službeni glasnik.
6. Byrne, R. (2007). *Tajna*. Zagreb: VBZ.
7. Chittick, W.C. (2005). *Sufijski put ljubavi – Rumijeva duhovna učenja*. Sarajevo: Naučnoistraživački institut „IBN SINA“.
8. Rumi, Dž. M. (1248.-1273./2012.). *Jedino sve*, prev. Đusić A., Ljubiša, A. Beograd: Oliver Knežević, <https://www.scribd.com/doc/112025421/RUMI-Jedino-Sve> (stranici pristupljeno 5. Marta 2018.)
9. Pečjak, V. (1981). *Psihologija saznavanja*. Sarajevo: Svjetlost
10. Rumi, Dž. M. (1248.-1273./1996.). *Mesnevija*. Prev. Fejzulah Hadžibajrić. Svezak I, izdanje II, Sarajevo: Udruženje derviških redova R BiH „Tarikatski centar“.
11. Rumi, Dž. M. (1248.-1273./1996.). *Mesnevija*. Prev. Fejzulah Hadžibajrić. Svezak I, izdanje II, Sarajevo: Udruženje derviških redova R BiH „Tarikatski centar“.
12. Rumi Dž. R. (1248.-1273/2008.). *Mesnevija*. Prev. Samir Delibegović. Bihać:FF.

¹² Azfal, I. (2006). Poruka Mesnevidije. *Znakovi vremena*, 34(9):66 str..

13. Siraj, D. (1994). *Šta je sufizam*, Sarajevo: SEBIL d.o.o.
14. Šafak, E. (2013). *40 pravila ljubavi*. Sarajevo: Buybook.
15. Ivezić, V. (2013). „Poetska riječ – medij sufijske gnoze“, *In Media Res – časopis filozofije medija*. Zagreb: Centar za filozofiju medija i mediološka istraživanja. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=169408 (stranici pristupljeno 23. januara 2018.)
16. Ridžal, H. (2018). „Skice za portret čovjeka u psihoanalizi i tesavvufu“, *Algoritam – savremena islamska misao i kultura*. <http://algoritam.net/2018/01/11/skice-za-portret-covjeka-u-psihoanalizi-i-tesavvufu/> (stranici pristupljeno 11. januara 2018.)

JALALUDDIN RUMI'S POETICS AS SYMBOLIC FRAME FOR TEACHING ABOUT MORAL PRINCIPLES

Abstract

In this paper, I will consider the specificity of the „wisdom kissing“ in Jalaluddin Rumi's poetics and its specific cultural effect which helps to teach all ages about moral principles and easier „managing through the life“. Paper will be based on presenting quatrains (Rubaiyat), wisdom stories and their characteristics from the Rumi books: The Sufi path of love, Tales from Masnavi of Rumi, Masnavi I, II, III, and from the novel Forty rules of love (Elif Shafak). The idea of this paper is to present universal values from Rumi poetics created eight centuries ago and to present its potential for use in everyday life, today. Paper, also, discusses the potential of symbolic frame applied in these works, which we could name as a „language of love“.

Keywords: Jalaluddin Rumi Mevlana; Masnavi; philosophy; psycholinguistic; ethics